

International Year of the Indigenous Language

Pasgan-obrach do fhileantaich aig an Àrd-Ìre

International Year of the Indigenous Language

CLÀR-INNSE

EARRANN A – Dà-chànanas

td 3-8

EARRANN B – Fios bhon Taigh

td 9-14

EARRANN C – A' Chuimris

td 15-19

EARRANN D – Bi air d' Fhaiceall

td 20-22

Obair a bharrachd

td 23-25

Earrann A

Tha colbh-bheachd Gàidhlig a' nochdadh ann am pàipear nàiseanta gach seachdain. An t-seachdain seo tha an t-eòlaiche-cànain, an t-Ollamh Murchadh Rothach, a' sgrìobhadh.

Dà Chànanas - Saoghal a Bharrachd

1. Leis gu bheil thu a' leughadh na h-artaigil seo, faodaidh mi a bhith cinnteach à rud cudromach mud dheidhinn: 's e sin gu bheil thu mar phàirt den bheag-chuid ann am Breatainn (còig sa cheud) ach mar phàirt den mhòr-chuid de shluagh an t-saoghail (seasgad sa cheud) a tha fileanta co-dhiù ann an dà chànan. Inntinneach dhòmhsa. Mura h-eil dhutsa, an do smaoinich thu a-riamh air a' bhuidh a th' aig an t-suidheachadh seo air do bheatha?
2. Uill, nan robh thu air a bhith òg bho chionn caogad bliadhna no mar sin, 's cinnteach gun robh aithreachas air a bhith ort mu do shuidheachadh cànan. Oir, a rèir eòlaichean-cànain an ama (a thug buaidh mhòr air beachdan an t-sluaigh), chan adhbharaicheadh dà-chànanas ach cron dhut. Bhathas a' creidsinn nach robh d' eanchainn comasach ach air dèiligeadh ri aon chànan. Mar phàirt de theaghlach aig an robh mion-chànan, bhiodh tidsearan ag innse dhut gun cuireadh do chànan màthaireil fìor bhacadh ort a thaobh sgoil agus cosnadh. Cha b' ann a-mhàin deireannach a bhiodh tu nan cleachdadh tu cànan seach a' Bheurla gu poblach, ach gu tur mì-mhodhail. Dheigheadh innse dhut gun robh dà chànan buailteach sgoltadh-inntinn adhbhrachadh annad. B' e am fheallsanachd seo a thug crìonadh mòr air cànan dhùthchasach na h-Èireann, na h-Alba, Eilean Mhanainn agus na Cuimrigh, a bharrachd air cànan luchd in-imrich Bhreatainn.
3. Mean air mhean ge-tà, thòisich beachdan air atharrachadh. Anns na seasgadan, chaidh sgrùdadh cànan a chur air dòigh ann an Canada a bha ag amas air dearbhadh fhaighinn gun robh sgoilearan aig nach robh ach Fraingis na bu chomasaiche na feadhainn aig an robh an dà chuid Fraingis agus Beurla. Thàinig toradh an sgrùdadh mar chlach às an adhar - fhuaras a-mach gur e sgoilearan a bha dà-chànanach a b' adhartaike, agus ann an iomadh dòigh. B' i a' cheist a bha a-nise ri sgrùdadh, carson?
4. Bhon uair sin, tha freagairtean air a bhith a' nochdadh. Tha dà shealladh air an t-saoghal aig inntinn neach dà-chànanach - tha dà ainm air a h-uile càil agus tha dà dhòigh air conaltradh a dhèanamh. Tha daoine a tha dà-chànanach mar sin nas comasaiche air fuasglaidhean a lorg - sgil, mar eisimpleir, a tha deatamach ann am Matamataig. Anns gach suidheachadh, tha aig daoine a tha dà-chànanach ri cànan a tha freagarrach agus na faclan air a bheil feum a thaghadh. Tha dòigh-obrach na h-eanchainn mar sin air a

leasachadh le buannachdan a thaobh aire, smaoineachadh, cuimhne agus comas barrachd air aon rud a dhèanamh aig an aon àm. 'S e a' bhuil gum bi sgoilearan dà-chànanach a' dèanamh nas fheàrr ann an deuchainnean sgoile na feadhainn nach eil - le deich sa cheud sa chumantas. An-uiridh airson a' chiad uair riamh, 's e sgoil-stàite (seach sgoil neo-eisimeileach) ann an Lunnainn a bh' aig bàrr clàr nan deuchainnean ann an Sasainn. Cha b' e sin a b' iongantach ge-tà ach gun robh a' Bheurla mar dhàrna cànan aig 96% de sgoilearan san sgoil! Dearbhadh gur e fìor dheagh charaidean a th' ann an dà-chànanas agus soirbheachadh.

5. Far a bheil foghlam soirbheachail, thig piseach air an eaconamaidh. Anns an Eilbheis, tha faisg air seachd sa cheud de mhuintir na dùthcha a' cleachdadh barrachd air aon chànan gach seachdain. Tha sgrùdadh a' tomhas gu bheil dà-chànanas a' toirt togail deich sa cheud do dh'eaconamaidh na dùthcha. Agus chan ann dìreach do na dùthchannan a tha dà-chànanas a' dèanamh feum ach do dhaoine fa leth. Mar eisimpleir air a seo, tha daoine aig a bheil buannachdan dà-chànanais anns na Stàitean Aonaichte a' cosnadh trì mìle dolair a bharrachd gach bliadhna na tha daoine a tha aon-chànanach. Uaireannan, 's e ar sporan as motha a bheir oirnn gabhail ris an fhìrinn.
6. Tha dà-chànanas a' toirt rud eile dhuinn ge-tà nach gabh ceannach le airgead - tha e a' toirt piseach air ar slàinte. Tha an eanchainn (am ball as cudromaiche nar bodhaigean?) mar fhèith - mar as motha a chleachdar i 's ann as treasa agus as comasaiche a dh'fhàsas i. Tha rannsachadh a' sealltainn gu bheil dà-chànanas na fhìor bhuannachd ann an seann aois - anns a' chumantas, cuiridh e bacadh còig bliadhna air seargadh-inntinn. Às dèidh stròc, tha euslaintich a tha dà-chànanach a dhà uimhir nas buailtiche faighinn seachad oirre.
7. Soirbheachadh ... Saidhbheas ... Slàinte ... ach tha cuideachd iomadh buannachd shòisealta an lùib dà-chànanas. Aig ìre phearsanta, tha sgrùdadh a' sealltainn gu bheil dà-chànanas a' toirt buaidh mhòr air a' cho-fhaireachdainn a th' ann an daoine. Tha dà-chànanas na uinneag trom faicear seallaidhean eile air an t-saoghal, a' toirt air daoine a bhith nas fhosgailte nam beachdan fhèin agus beachdan dhaoine eile a thuigsinn. Aig ìre eadar-nàiseanta, feumar an aire a thoirt do mar a tha iomadach cànan a' dol à bith. Tha an saoghal a' call cànan (agus an cultar a tha na chois) gach cola-deug - ro dheireadh na linn, cha bhi ach an treas cuid de na tha beò an-diugh fhathast ann. Bidh a' Ghàidhlig ann, ach tha sin fhèin a' toirt am follais cho èiginneach 's a tha suidheachadh a' mhòr-chuid de chànan agus de dhualchasan an t-saoghail. Mar a nì sinn ar dìcheall beathaichean a tha ann an èiginn a ghleidheadh le bhith a' dìon na h-àrainneachd aca, feumar taic a thoirt do chànan a tha ann an cunnart. Aon uair 's gun tig am bàs, chan eil tilleadh ann.

8. Le an uiread de rannsachadh ann a tha a' dearbhadh buannachdan dà-chànanais, agus le mar a tha cànan aig cridhe ar dualchais, bhiodh e do-dhèanta argamaid a dhèanamh nach bu chòir do riaghaltasan Lunnainn agus Dhùn Èideann dà-chànanas a bhrosnachadh nar coimhearsnachdan agus nar sgoiltean. Ach dh'fhaodadh gun ceasnaicheadh tu a bheil uiread a dh'fheum air dà-chànanas ann am Breatainn 's a tha ann an dùthchannan eile - gu dearbh, nach deach sin a dhèanamh soilleir leis na h-àireamhan a chaidh a chleachdadh aig fìor thoiseach na h-artaigil seo fhèin? Nach eil a' Bheurla cha mhòr aig a h-uile duine ann am Breatainn co-dhiù? Nach i a' Bheurla prìomh chànan malairt an t-saoghail?
9. Tha agus 's i ... ach chan eil a' chùis idir cho sìmplidh 's a shaoileadh tu! Chan urrainn dhuinn mar dhùthaich conaltradh a dhèanamh ris an t-saoghal mhòr tro mheadhan na Beurla. Oir chan eil a' Bheurla mar chànan màthaireil ach do shia sa cheud, agus chan eil Beurla idir aig trì chairteil de shluagh an t-saoghail! Tha buaidh na Beurla a' crìonadh gu luath cuideachd - mar eisimpleir air a seo, thuit na bha de Bheurla air an eadar-lìon a dhà uiread (bho 51% gu 26%) anns na deich bliadhna mu dheireadh. Tha Breatainn a' cur feum air slugh ioma-chànanach ma tha i gu bhith soirbheachail ann am margaidh eadar-nàiseanta an latha an-diugh. 'S beag an t-iongnadh gur e prìomh rabhadh gnìomhachasan Bhreatainn gur e dìth sgilean cànan as motha a tha a' cur bacadh air eaconamaidh na dùthcha.
10. Ann an Alba fhèin, tha adhbharan air leth cudromach airson a' Ghàidhlig a bhrosnachadh am measg an t-sluaigh. Aig ìre phearsanta, tha i a' toirt dhuinn gach buannachd a tha an cois dà-chànanas. Gu cultarail agus gu h-eachdraidheil: 's i cànan dùthchasach na dùthcha. Gu h-eaconamaigeach: tha i a' cruthachadh mu cheud gu leth millean not dhan dùthaich gach bliadhna. A thaobh cosnadh: tha barrachd is barrachd dhreuchdan ann (gu h-àraid anns na meadhanan) a tha a' cur feum air luchd-obrach dà-chànanach a tha air chomas obair 'dithis' a dhèanamh.
11. Anns a' cho-dhùnadh, nach math gu bheil tuigse air buannachdan dà-chànanais air atharrachadh gu tur anns na bliadhnanachan mu dheireadh. Ach a dh'aindeoin sin, chan eil sealladh a' mhòr-shluaigh no nan riaghaltasan againn a thaobh cho cudromach is a tha cànan fhathast mar bu chòir. Tha an fheadhainn a tha dà-chànanach cho cleachdte ris na sgilean a th' aca is nach bi iad a' cur luach orra. An ann mar sin a tha thu fhèin? Cuimhnich cho fortanach 's a tha thu dà chànan a bhith agad. Saoil cò ris a bhiodh tu coltach mura biodh agad ach aon-chànan?

International Year of the Indigenous Language

Earrann A - Ceistean

Coimhead a-rithist air paragraf 1.

1. Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh sgilean sgrìobhaidh airson aire an leughadair a ghlacadh aig toiseach na h-artaigil. Seall, le eisimpleirean, mar a tha e èifeachdach ann a bhith a' dèanamh seo. Dh'fhaodadh tu bualadh air stoidhle agus structar-seantans. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 2.

2. 'Chan adhbharaicheadh dà-chànanas ach cron dhut.'
Dèan geàrr-chunntas air mar a chaidh feuchainn ri cur às do dhà-chànanas anns na bliadhnachan a dh'fhalbh.
Na tagh ach am fiosrachadh as cudromaiche gus seo a dhèanamh. Cleachd na facail agad fhèin cho fad 's a ghabhas. **3**

Coimhead a-rithist air paragraf 3.

3. Le bhith a' togail air a' cho-theacsa, seall mar a tha an sgrìobhadair a' cleachdadh ìomhaigheachd gus dèanamh soilleir mar a thàinig atharrachadh air beachdan eòlaichean-cànain. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 4.

4. Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh sgilean sgrìobhaidh gus buannachdan dà-chànanaise a dhèanamh follaiseach. Seall mar a tha e soirbheachail ann a bhith a' dèanamh seo le bhith a' bualadh air na leanas: structar-seantans, ath-aithris, ìomhaigheachd agus taghadh-facail. **4**
5. Tha an sgrìobhadair a' togail air mar a bha sgoil ann an Lunnainn aig bàrr clàr nan deuchainnean an-uiridh. Inns dè na rudan a bha iongantach mun a seo. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 5.

6. 'Uaireannan, 's e ar sporan as motha a bheir oirnn gabhail ris an fhirinn.'

Le bhith a' smaoinichadh air an artaigil air fad chun a seo, beachdaich air na tha an sgrìobhadair a' ciallachadh an seo. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 6.

7. Seall mar a tha an sgrìobhadair a' cur ìomhaigheachd gu feum gus a' phuing a tha e a' togail sa pharagraf seo a neartachadh. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 7.

8. (a) Seall mar a tha an sgrìobhadair a' cleachdadh suidheachadh eile gus solas a chur air staid cànaichean an t-saoghail. **2**
- (b) Beachdaich air mar a tha taghadh-facail a' cur ri tònna an t-seantans mu dheireadh. **2**

Coimhead a-rithist air paragrafan 8 agus 9.

9. Seall mar a tha an sgrìobhadair a' cur structar-seantans gu feum gus ceangal às ùr a dhèanamh ri leughadairean nach eil ag aontachadh ris. **1**
10. Le bhith a' togail air eisimpleir, seall mar a tha an sgrìobhadair a' cleachdadh fianais gus an argamaid aige a neartachadh. **2**

Thoir sùil air an teacsa gu lèir.

11. Ged 's ann sa Ghàidhlig a tha an artaigil seo, chan eil an sgrìobhadair a' togail air suidheachadh na Gàidhlig gu faisg air an deireadh. Nad bheachd-sa, carson a tha seo? Mìnich do fhreagairt le iomradh air an teacsa. **1**

12. 'Dà Chànan - Saoghal a Bharrachd'
Beachdaich air cho èifeachdach 's a tha an tiotal airson sealladh a thoirt dhuinn air na tha ri thighinn san teacsa. **1**
13. Seall, le eisimpleirean, mar a tha an sgrìobhadair a' cur structar gu feum airson an artaigil seo a leasachadh. **2**
14. (a) Nad bheachd-sa, dè am prìomh amas a th' aig an sgrìobhadair?
Cleachd fianais a bheir taic dha do fhreagairt. **1**
- (b) Nad bheachd-sa, dè cho cothromach 's a bha an sgrìobhadair anns an artagail? Feuch gun tog thu air an artagail nad fhreagairt. **1**

International Year of the Indigenous Language

Earrann B

Fios bhon Taigh

1. A' mhadainn ud, bha a' ghrian a' deàrrsadh agus bha coltas gun robh an latha gu bhith mar a bha a h-uile latha eile mun àm ud, teth agus tais.
2. 'S ann a-muigh anns a' ghàrradh a bha Ìomhar, a' gabhail cuairt na maidne, is an-dràsta 's a-rithist a' stad aig craobh no preas no lus a ghlacadh aire. Bha e dèidheil air a h-uile nì a bha a' fàs anns a' ghàrradh mhòr ud, dèidh a bha e a' cur an cèill le bhith gan sgrùdadh, no a' bruidhinn gu socair riutha mar a bhruidhneadh feadhainn ri peata no ri leanabh aig nach robh comas freagairt a thoirt dhaibh. Bha a' chuairt thràth seo a' socrachadh inntinn is e air ùr èirigh à breisleach oidhche dhomhainn. Dhùisgeadh na lusan agus na craobhan gu socair gach latha is iad cho brèagha is a bha iad an latha roimhe. Chan ionann sin is mac-an-duine, thuirt Ìomhar ris fhèin, is e a' coiseachd suas gu cùl a' ghàrraidh.
3. Às an seo, bha sealladh fada, farsaing aige air an dùthaich mun cuairt. Dùthaich ìosal, rèidh, le cnuic bheaga an siud 's an seo. Fearann torrach, far am fàsadh rud sam bith. Tràth sa mhadainn mar seo, a dh'aindeoin blàths na grèine, cha robh an talamh air plaide ceò na h-oidhche a thilgeil dheth gu tur, agus shaoileadh duine gur e eileanan beaga ann an uisge glas a bha sgaoilte roimhe.
4. Chuir Ìomhar car mun amar-snàmh agus thill e sìos gu cùl an taighe le ceumannan trom. Thuirt e ris fhèin, mar a thuirt e ceithir no còig a mhaidnean gach seachdain, gum feumadh e tòiseachadh air an seòmar-eacarsaich aige a chleachdadh gu cunbhalach, agus a bhith dha-rìribh ag eacarsaich seach a bhith a' leigeil air. Ach cha robh e cho dona sin. Trì fichead bliadhna agus na fèithean fhathast làidir, an eanchainn làn chomasach ann an saoghal gnìomhachais. Dìreach beagan ro throm sa chorp. Dh'fheumadh e a ràdh ri Greta gun a bhith cho math air biadh a dhèanamh agus gun a bhith a' cur uimhir air a thruinnsear.
5. Chuala e Greta ag èigheach mus fhaca e i. Na seasamh aig ceann an taighe, is i a' sealltainn suas dhan ghàrradh-chùil, ga lorg-san. Bha i àrd, cuimir, soilleir. An rud a b' fheàrr a thachair dha na bheatha, gun do choinnich e rithe aig a' cho-labhairt a bha siud ann an Charleston o chionn trì bliadhna. Thug i iompachadh air, ùrachadh. 'S e bliadhnachan dorch, aonaranach a bh' air a bhith aige ron a sin, bhon latha a thrèig a' chiad bhean e.
6. Dh'èigh Ìomhar air ais gu dòigheil. Ach gu h-an-àbhaisteach dhìse, cha do rinn i gàire air ais ris, agus cha do choisich i na choinneimh. Ghreas Ìomhar air suas chun an taighe.

7. "Fòn," thuirt Greta. "Cuideigin air a' fòn dhut."
8. "An tuirt thu ris idir gum fònainn air ais?"
9. "Thuirt, ach thuirt e gum fuiricheadh e fhad 's a dheighinn air do thòir."
10. "Nach e bha dàn. Ach cò bhios ann, cho tràth seo? Chan eil e ach seachd uairean."
11. Fhad 's a bha e a' dol a-steach agus a' coiseachd a-null chun a' bhùird bhig, ghrinn, dhaoir air an robh am fòn a b' fhaisg', sguab a' cheist ud a-mach às inntinn na seallaidhean àlainn a bha air a bhith ga lìonadh. Cò air a bhiodh na bha siud de chabhaig, agus air madainn Disathairne?
12. "Hello, Ivor MacAskill here," thuirt e gu gnothaicheil.
13. Bha sàmhchair air an loidhne.
14. "Hello," thuirt e a-rithist, rudeigin cas an turas seo.
15. "Ìomhar MacAsgaill?" ars an guth na chluais. Guth làidir, fireann.
16. Bha diog no dhà mus tug e an aire gum b' ann sa Ghàidhlig a thuirt an duine eile ainm. Chrìochnaich cladach eanchainn agus shleamhnaich corra chreag sgàinte sìos dhan mhuir.
17. "Ìomhar MacAsgaill?" thuirt an duine a-rithist.
18. Càit an robh e air an guth seo a chluinntinn? Bha ìomhaighean dhaoine a' tighinn beò is a' dol bàs na cheann cho luath is nach glacadh e iad. Cò bha seo?
19. "Is mi," thuirt e. "S mi. Ach...?"
20. "Tha mi a' creidsinn nach eil thu gam aithneachadh," thuirt an duine. "A bheil?"
21. B' fheudar dha ìomhar smaoinichadh tiotan mus tàinig na faclan gu theanga.
22. "Chan eil, idir. Cò th' ann?"

23. "Tha Aonghas. Aonghas Dòmhnallach. Bheil cuimhn' agad a-nis?"
24. Aonghas Dòmhnallach? Cha chuimhnicheadh Ìomhar cò air thalamh a bha siud. Bha e a' miannachadh gun cuireadh an duine sìos am fòn. Aonghas Dòmhnallach?
25. Chual' e gàire na chluais.
26. "S beag an t-iongnadh ged nach eil e a' tighinn thugad sa bhad," thuirt an duine. "Mac Ruairidh Alasdair."
27. Ann an cuimhne Ìomhair, dh'èirich Ruairidh Alasdair còir gu chasan agus choisich e gu slaodach a-nall thuige tarsainn an rùm. Bodach coibhneil, gleusta na dhòigh. Athair Caitrìona.
28. Bha Greta na seasamh mu choinneimh, ga choimhead agus ceistean ag èirigh na sùilean dorcha.
29. Nuair a sheall Ìomhar rithe, 's e aodann Caitrìona a chunnaic e; falt dubh, sùilean cho gorm is cho domhainn ris a' Chuan Shiar. Caitrìona, a ghoid a chridhe 's gun e ach na ghille òg. Caitrìona, a thuirt ris an turas mu dheireadh a dh'fhàg e an t-eilean gum biodh fadachd oirre gus an tilleadh e as t-fhoghar.
30. Bha sin bho chionn dà fhichead bliadhna.
31. Cha b' e siud a' chiad ghealladh a thug e agus nach do choilean e na bheatha, no am fear mu dheireadh. Ach cha robh gin aca sin air a thighinn air ais air mu chùl a chinn gu seo.
32. Ciamar a fhuair bràthair Caitrìona - Angan Beag, mar a bhiodh aigesan air uaireigin - a-mach far an robh esan a' fuireach? Cha robh e air a bhith air ais air an eilean bhon uair ud, cha robh e a' sgrìobhadh gu duine a bhuineadh dha, agus bha e air a bhith a' seachnadh Gàidheil Ameireaga fad dà fhichead bliadhna.
33. 'S gann gun cuala e na bh' aig Aonghas ri ràdh. Suailichean de naidheachdan às an eilean, eilean a bh' air fàs cho beag ri sùil luchraig na inntinn-san.
34. "Càit a bheil thu?" dh'fhaighnich Ìomhar mu dheireadh.

35. "Tha an Atlanta, air mo shlighe dhachaigh. Cha bhi ùine agam an turas seo tadhal ort, Ìomhair. Chan e nach biodh sin glè mhath, ach tha plèana agam ri ghlacadh a dh'aithghearr. 'S ann a bha mi a' lorg àireamh cuideigin eile a tha a' fuireach ann an Knoxville agus chunnaic mi d' ainm. Ghabh mi dìreach seansa nach robh Ivor MacAskill eile sna Stàitean!"
36. "Dhachaigh?" thuirt Ìomhar. "Bheil thu fuireach an seo sna Stàitean?"
37. "Ò chan eil, chan eil. Bidh mi a' tighinn ann le m' obair a dhà no thrì thursan sa bhliadhna, dìreach."
38. "Uill, e, ceud taing son fònadh," thuirt Ìomhar. "Tha mi ..."
39. "... taing?" ars Aonghas Beag. "Ceud taing? An e sin do fhreagairt? An e sin na th' air fhàgail den cheangal a bh' ann eadar thu fhèin is Caitrìona bhochd? Feuch an tèid agad air *sympathy card* a chur dhachaigh."
40. "Fuirich, stad..."
41. Ach cha do stad Aonghas.
42. "...gu Dòmhnall MacLeòid aig an robh i pòsta."
43. Chaidh am fòn eile bàs agus, gu socair, chuir e fhèin sìos am fòn. Bha Greta fhathast na seasamh an siud, ga choimhead.
44. "Cha do thuig mi aon fhacal," thuirt i.
45. "Tha thu cho math dheth," fhreagair Ìomhar is e a' coimhead an taobh eile.
46. "Trohad a-nis is gabh do bhracaist," thuirt i. "Ach inns dhomh, dè an cànan a bha siud agad?"
47. "Ò, dìreach seòrsa de *gobbledegook* a bhios aig fireannaich ri chèile," fhreagair Ìomhar.
48. "Nuair a bhios sibh a-mach air na boireannaich?" dh'fhaighneachd i le gàire.

International Year of the Indigenous Language

Earrann B - Ceistean

Coimhead a-rithist air paragrafan 1 agus 2.

1. Seall, le eisimpleirean, mar a tha an sgrìobhadair a' toirt am follais gu bheil trioblaidean ann am beatha Ìomhair. **2**

Coimhead a-rithist air paragrafan 3 agus 4.

2. Seall mar a tha an sgrìobhadair a' cleachdadh taghadh-facail gus toirt am follais gu bheil Ìomhar na dhuine soirbheachail. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 5.

3. Seall mar a tha an sgrìobhadair a' cur taghadh-facail gu feum gus sealltainn mar a tha càirdeasan Ìomhair air buaidh mhòr a thoirt air a bheatha. **2**

Coimhead a-rithist air paragrafan 11 gu 22.

4. Seall mar a tha an sgrìobhadair a' dèanamh feum de sgilean sgrìobhaidh gus toirt am follais gu bheil ùine mhòr on a chleachd Ìomhar Gàidhlig. Dh'fhaodadh tu bualadh air taghadh-facail, ìomhaigheachd agus structar-seantans. **3**

Coimhead a-rithist air paragrafan 23 gu 30.

5. Seall, le eisimpleirean, mar a tha an sgrìobhadair a' dèanamh soilleir gu bheil beatha òg Ìomhair fhathast mar phàirt mòr dheth. **3**

Coimhead a-rithist air paragraf 31.

6. Seall mar a tha am pìos seo den sgeulachd a' toirt sealladh nas fheàrr dhuinn air caractar agus beatha Ìomhair. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 32.

7. Nad bheachd-sa, carson a tha bha ìomhar air a bhith a' seachnadh na beatha a bh' aige na òige airson cho fada? Thoir taic dha do bheachdan le bhith a' togail air an earrainn air fad chun a seo. **2**

Coimhead a-rithist air paragraf 33.

8. Seall, le eisimpleirean, mar a tha an sgrìobhadair a' cur ìomhaigheachd gu feum anns a' phìos seo den sgeulachd. **2**

Coimhead a-rithist air paragrafan 34 gu 42.

9. Dèan geàrr-chunntas air na diofar rudan a thug air Aonghas fòn a chur gu ìomhar. Na tagh ach am fiosrachadh as cudromaiche gus seo a dhèanamh. Cleachd na facail agad fhèin cho fad 's a ghabhas. **3**

Coimhead a-rithist air paragrafan 43 gu 48.

10. Seall, le eisimpleir, mar a tha an sgrìobhadair èifeachdach ann a bhith a' cleachdadh ìoranas anns a' phìos seo den sgeulachd. **2**
11. Beachdaich, le eisimpleirean, air a' chàirdeas a tha eadar ìomhar agus Greta. **2**

Thoir sùil air an teacsa gu lèir.

12. (a) Le bhith a' cleachdadh eisimpleirean, seall mar a tha an sgrìobhadair a' toirt beachd dhuinn gu bheil ìomhar a' fuireach ann an dùthaich eile (seach Alba) mus faigh sinn seo a-mach ann am paragraf 5. **2**
- (b) Le bhith a' cleachdadh eisimpleir, seall gu bheil an t-eilean air an do thogadh ìomhar fhathast a' toirt buaidh mhòr air ged a tha bliadhnachan mòra ann on a chuir e cùl ris. Na tog air freagairtean eile a sgrìobh thu chun a seo. **1**
13. Nad bheachd-sa, dè an teachdaireachd as cudromaiche a tha ag èirigh às an sgeulachd seo? Le bhith a' togail air an sgeulachd, mìnich carson a tha thu den bheachd seo. **2**

International Year of the Indigenous Language

Earrann C

A' Chuimris

Leugh an earrainn seo mun t-strì airson còraichean dhan Chuimris anns a' Chuimrigh.

1. Saoil dè dhèanadh tusa airson Gàidhlig a shàbhaladh? 'S e mion-chànan a th' anns a' Ghàidhlig, agus ged a tha laghan an gnìomh mar Achd na Gàidhlig (2005) a thug inbhe oifigeil dhan Ghàidhlig, tha laigsean mòra ann fhathast agus dùbhlain nas motha a thaobh inbhe agus staid a' chànan anns na sgìrean far an robh i aig aon àm làidir, mar na h-Eileanan an Iar. Ach 's dòcha gu bheil cothrom ann brosnachadh fhaighinn o chànan Ceilteach eile, mar eisimpleir a' Chuimris, a tha air a bruidhinn le còrr is seachd ceud mìle neach san Rìoghachd Aonaichte le còig ceud mìle dhiubh sin anns a' Chuimrigh fhèin.
2. Ma thèid thu dhan Chuimrigh, chithear gu follaiseach gu bheil an cànan aca nas làidire. Tha àireamh nas motha de shluagh na Cuimrigh a' bruidhinn Cuimris, ach tha muinntir na Cuimrigh air strì mhòr a dhèanamh thar nam bliadhnaichean gus cor na Cuimris a sheasamh.
3. Chaidh an òraid Tynged yr Iaith (a' ciallachadh "Dàn ar Cànan") a chraoladh ann an Roinn BBC na Cuimrigh anns a' Ghearran 1962. Rinneadh i le fear Saunders Lewis, bàrd, eòlaiche-eachdraidh agus nàiseantach Cuimreach. Bha e air a bhith an sàs a' cur air dòigh Plaid Cymru, Partaidh Nàiseanta na Cuimrigh, ann an 1925, agus bha uallach mòr air air sgàth 's mar a bha an àireamh de luchd-labhairt na Cuimris a' crìonadh air feadh na dùthcha. Bhiodh Lewis an-còmhnaidh a' càineadh buaidh a' BhBC ann a bhith a' sgaoileadh Beurla gu daoine, agus mar sin, bha e caran ìoranach gun deach Tynged yr Iaith a-mach tron dearbh mheadhan ud air a'cheann thall.
4. San òraid aige, thug Lewis iomradh air eachdraidh a' chànan o Achd an Aonaidh le Sasainn ann an 1535 far an robh Beurla air a h-ainmeachadh mar chànan an lagha agus rianachd anns a' Chuimrigh. B' e poileasaidh an riaghaltais cur às dhan Chuimris. Bhiodh Lewis a' sgrùdadh na chaidh aithris anns "Na Leabhraichean Gorma" - aithisgean oifigeil on naoidheamh linn deug a chaidh a sgrìobhadh le triùir Shasannach aig nach robh facal Cuimris. Sa chiad dol-a-mach, bha ùidh aca ann am foghlam san dùthaich agus nach robh sgoiltean a' teagasg Beurla san dòigh cheart, ach cuideachd rinn iad a-mach gur e slugh aineolach, leisg agus mì-bheusach a bh' anns na Cuimrich fhèin. Cha do chòrd na beachdan seo ris an t-sluagh, ach cha tug e cus spionnadh do dhaoine san dùthaich strì nan aghaidh.

International Year of the Indigenous Language

5. Gu deimhinne, ged a bha Lewis a' bruidhinn còrr is ceud bliadhna às dèidh dha na Leabhraichean Gorma a bhith air am foillseachadh, thuir e gun robh coimhearsnachdan san dùthaich, gu ìre mhòr, air gèilleadh ris na bha sgrìobhte annta. Na bheachd-san, cha robh an Riaghaltas an aghaidh Cuimris san fharsaingeachd a-nis, ach ma bha a' Churimrigh airson gum biodh Cuimris co-ionann ann an inbhe ris a' Bheurla, 's ann às an dùthaich sin fhèin a bhiodh a' mhòr-chuid de dhùbhlann na h-aghaidh.
6. Thug e iomradh air na thachair do Trevor agus Eilenn Beasley ann an Llangennech eadar 1952 agus 1960 nuair a dhiùlt iad na cìsean ionadail aca a phàigheadh mura robh na h-iarrtasan anns a' Chuimris. Chuir Lewis am follais gun robh Cuimris aig 84% den t-sluagh ann an sgìre dhùthchail Llanelli far an robh iad a' fuireach agus gun robh Cuimris aig a h-uile comhairliche agus oifigear chisean san sgìre. Tri tursan, chaidh airneis-taighe nam Beasleys a thoirt air falbh leis na bàillidhean, ach air a' cheann thall, chaidh iarrtasan dà-chànanach a chur thuca.
7. A rèir Lewis, chan atharraicheadh cùisean gun iomairtean mar a rinn na Beasleys, ach cha do shaoil e gun obraicheadh iad ach anns na sgìrean sin far an robh Cuimris aig a' mhòr-chuid den t-sluagh. Ach bha e gu daingeann na bheachd gum bu chòir do ghnothaichean làitheil an riaghaltais nàiseanta agus ionadail a bhith do-dhèanta mura robh cothrom ann Cuimris a chleachdadh.
8. Bha buaidh mhòr aig an òraid aig Lewis air cor na Cuimris. Gu math goirid às dèidh sin, chaidh Cymdeithas yr Iaith Gymraeg (Comann Cànanain na Cuimris) a stèidheachadh, agus thòisich na buill aige a' leagail shanasan-rathaid Beurla, agus a' togail fianais gu poblach airson còraichean Cuimris. Nochd ceallan eadar-dhealaichte air feadh na dùthcha, leis a' chiad fhear ann am Bangor. Gu dearbh, bha Cymdeithas yr Iaith a' creidsinn gu làidir ann an gnìomhan dìreach agus chaidh cuid de na buill aca a chur dhan phrìosan airson na rinn iad a thaobh togail fianais agus cròn a dhèanamh air togalaichean le peant is eile. Aig aon àm, bha iad air am meas mar am buidheann-iomairt a bu mhotha a rèir na chaidh a chur dhan phrìosan, no air an deach càin-airgid, ann am Breatainn on a bha na Suffragettes ann.
9. 'S mathaid gur e an soirbheachadh a bu mhotha a bha aig Cymdeithas yr Iaith nuair a thug iad air Riaghaltas Bhreatainn sianal telebhisean Cuimris a chur air chois. Aig an àm sin, anns na 1970an, fada mus tobh telebhisean saideil no càbailn ann, cha robh ach trì sianailean ri fhaotainn ann am Breatainn. Mar sin bha ùidh mhòr ann an sianal ùr sam bith

International Year of the Indigenous Language

a bhiodh ga stèidheachadh. Ach nuair a thàinig riaghaltas Consearbhataibh fo Mhairead Thatcher gu cumhachd ann an 1979, dhiùltadh sianal fa leth dhan Chuimris ged a bha iad air sin a ghealltainn cheana. Cha do chuir seo maille air luchd-ìomairt ge-tà - sguir cuid a phàigheadh cìs cead an telebhisean 's iad fo chunnart a dhol dhan phrìosan ri linn, agus ghabh feadhainn os làimh stiùidiothan telebhisean aig a' BhBC is ITV. Rinneadh ionnsaighean air croinn-sgaoilidh telebhisean ann an sgìrean Cuimris cuideachd.

10. Thàinig an t-strì seo gu ceann ann an 1980 nuair a thuirte seann cheann-suidhe Plaid Cymru, Gwynfor Evans, gun tòisich stailc-acrais mur h-aontaicheadh na *Conservatives* a dhol leis a' ghealladh aca. Shoirbhich am maoidheadh seo agus thòisich S4C, an sianal ùr Cuimris, a chraoladh air a' chiad latha den t-Samhain 1982.
11. On uair sin, tha an t-strì air leantainn, agus bha cuideam o Cymdeithas yr Iaith cudromach ann a bhith a' toirt gu buil Achd na Cuimris ann an 1993 a dh'fhàg uallach air buidhnean poblach cuid de sheirbhisean a libhrigeadh tron chànan, agus dreuchd Coimiseanair na Cuimris a bhios ag obair don Riaghaltas anns a' Chuimrigh gus dèanamh cinnteach gum faigh daoine san dùthaich an cothrom a bhith beò tro mheadhan na Cuimris ma thogras iad. Agus, o chionn goirid, tha iarrrtas air èirigh airson foghlam tro mheadhan na Cuimris a bhith aig gach sgoilear san dùthaich. Abair gu bheil amasan muinntir na Cuimris àrd agus misneachail.
12. Am biodh tusa deònach a dhol dhan phrìosan no a dhol air stailc-acrais airson cor na Gàidhlig?

International Year of the Indigenous Language

Earrann C - Ceistean

Leugh paragrafan 1 agus 2

1. Dè beachd an sgrìobhadair air staid na Gàidhlig ann an Alba? **3**
2. Dè an t-eadar-dhealachadh a tha an sgrìobhadair a' faicinn eadar suidheachadh na Gàidhlig agus na Cuimris? **2**

Leugh paragrafan 3 agus 4

3. Carson a bhiodh e ìoranach gun robh Saunders Lewis a' bruidhinn air a' BhBC? Thoir freagairt mionaideach. **2**
4. Sgrìobh trì pìosan fiosrachaidh mu na Leabhraichean Gorma agus na daoine a rinn iad. **3**

Leugh paragrafan 5 gu 7

5. Cò bhiodh an aghaidh atharraichean airson a' Chuimris a thoirt air adhart a rèir Lewis? Saoil carson a bhiodh seo? Thoir adhbhar airson do bheachd. **3**
6. Dè rinn na Beasleys? **3**
7. Dè bha Lewis ag iarraidh fhaicinn ann an sgìrean far an robh Cuimris aig a' mhòr-chuid? **2**

Leugh paragrafan 8 gu 12

8. Dè an fhianais a th' ann gun robh na gnìomhan dìreach aig Cymdeithas yr Iaith ag adhbhrachadh ùpraid san dùthaich? **1**
9. Carson a bha ùidh mhòr aig daoine anns a' cheathramh sianal telebhisein? **1**

10. Ainmich trì rudan a rinn luchd-iomairt airson cuideam a chur air an Riaghaltas an gealladh aca airson sianal Cuimris a thoirt gu buil? **3**
11. Carson a tha an sgrìobhadair gar fàgail le ceist aig an deireadh? Thoir adhbhar airson do bheachd. **2**

Leugh an earrann air fad.

12. Às dèidh dhut an earrann a leughadh, saoil dè an taobh a tha an sgrìobhadair a' gabhail?
A bheil e a' dol leis na beachdan aig Cymdeithas yr Iaith no a' cur nan aghaidh?
Cleachd fianais on earrann airson taic a chur ri do bheachd. **5**

30

International Year of the Indigenous Language

Earrann D

Leugh a' bhàrdachd seo còmhla ris an tidsear mus coimhead sibh air na notaichean air an ath dhuilleig.

Bi air t' Fhaiceall

1. Tha sinn ro mhodhail.
Ach anns a' chrìch marbhaidh ar modhalachd sinn.
Feumaidh sinn bhith borb 's àrdanach -
le ciùineas, bàsaichidh ar cànan
agus nuair a tha a' Ghàidhlig san uaigh.
fuar, fon fhòd,
bidh a' chànain Chuimreach air a bruidhinn fhathast.
Sin agad an diofar eadar Alba 's a' Chuimrigh.
2. Tha na nàimhdean nar n-inntinnean;
ma tha sinn a' laighe air an làr,
saltaraidh gnàthan eile sinn.
Feumaidh sinn bhith gu fasanta, cathach
nar dòighean:
dionaidh sin a' Ghàidhlig.
3. Cuir ar cànan ann an saoghal eile -
na sgrìobh an còmhnaidh,
na bi a' bruidhinn an còmhnaidh,
mu dheidhinn faingean, caoraich 's crodh 's
Maighstir MacDhòmhnaill 's a' cuimhneachadh
air an eilean bhòidheach far an d' fhuair
sinn ar n-àrach òg.
Marbhaidh rudan sgìreachdail an t-àm
ri teachd 's ar spionnadh.
4. Seall air Cymdeithas yr Iaith Gymraeg:
tha na balaich sin a' cathachadh
agus sinn a' suidhe.
Eu-comasach a bhith measarra 's reusanta
no bidh sinn aig ar leabaidh-bhàis.

(le Julian Ronay (air a tharraing à Gairm '89)

International Year of the Indigenous Language

Notaichean air Bi air t' Fhaiceall

Abairt inntinneach airson toiseachadh. Mar as trice, 's e rud math a th' ann a bhith 'modhail' - tha am bàrd a' toirt crathadh dhuinn san fhìor-toiseach.

Mineachadh air carson a tha e a' dèanamh tionndadh air faclan aig an toiseach. Tha e a-mach air bàs na Gàidhlig.

Tha am bàrd a' dèanamh coimeas eadar cànan agus Cultar Ceilteach eile - a' Chuimrigh. Bidh seo a' tilleadh sa cheathramh rann.

ga stampadh fo chasan aig tòrr dhaoine

ath-aithris - air an fhacal 'an còmhnaidh'

Tha am bàrd a' tarraing às an uimhir de dh'ìomhaighean a tha esan a' meas a tha co-cheangailte ri bàrdachd san t-seann nòs.

Tha am pàilteas de dh'enjambment air feadh na bàrdachd, agus uaireannan, tha e ann an àiteachan àraid. Mar eisimpleir, tha "an t-àm ri teachd" ag obair mar aon abairt mar as trice, ach tha am bàrd ga bhriseadh an seo. Tha e a' dèanamh seo tric sa bhàrdachd gus am bi sinn a' toirt an aire dhan teachdaireachd aige.

Tha an loidhne seo a' suidhe leatha fhèin, a' tighinn a-steach beagan o na loidhnichean eile. Tha am bàrd ag iarraidh gum bi sinn a' toirt an aire dhan teachdaireachd aige. Chan eil Gàidheil na h-Alba a' dèanamh gu leòr airson an cànan a dhìon.

Taghadh-facail agus uaim. Caint lèidir - marbhaidh! Tha seo a' glacadh aire an luchd-leughaidh.

1. Tha sinn ro **mhodhail**.
Ach anns a' chrìch **marbhaidh** ar modhalachd sinn.
Feumaidh sinn bhith **borb**'s àrdanach - le ciùineas, bàsaichidh ar cànan agus nuair a tha a' Ghàidhlig san uaigh. **fuar, fon fhòd, bidh a' chànain Chuimreach air a bruidhinn fhathast. Sin agad an diofar eadar Alba 's a' Chuimrigh.**
2. **Tha na nàimhdean nar n-inntinnean;** ma tha sinn a' **laighe** air an làr, saltaraidh gnàthan eile sinn.
Feumaidh sinn bhith gu **fasanta, cathach** nar dòighean: dìonaidh sin a' Ghàidhlig.
3. Cuir ar cànan ann an saoghal eile - **na sgrìobh an còmhnaidh, na bi a' bruidhinn an còmhnaidh,** mu dheidhinn faingean, caoraich 's crodh 's Maighstir MacDhòmhnaill 's a' cuimhneachadh air an eilean bhòidheach far an d' fhuair sinn ar n-àrach òg.
Marbhaidh rudan **sgìreachdail** an t-àm ri teachd 's ar spionnadh.
4. Seall air **Cymdeithas yr Iaith Gymraeg:** tha na balaich sin a' cathachadh agus sinn a' suidhe.
Eu-comasach a bhith measarra 's reusanta no bidh sinn aig ar leabaidh-bhàis.

Tha an taghadh romhainn - leantail air adhart mar a tha sinn an-dràsta agus gheibh a' Ghàidhlig bàs, no èirigh agus strì às leth na Gàidhlig.

Mar a tha am bàrd a' cluich leis na beachdan a bhios aig daoine mu bhith modhail, tha e a' dèanamh an dara rud leis an dà fhacal bòrb agus àrdanach. Mar as trice, chan chanadh daoine gum feumadh sinn a bhith borb no àrdanach, ach tha suidheachadh sònraichte aig a' chànain an-dràsta na bheachd agus mar sin, tha na riaghailtean sin gun fheum.

Tha am bàrd a' cleachdadh trì diofar dhòighean airson bruidhinn air Gàidhlig a bhith marbh.

Cò th' anns na nàimhdean? Mì-shoilleir, ach seo na daoine a bhios airson Gàidhlig fhaicinn marbh.

Uaim - tha uaim a' nochdadh gu math tric air feadh na bàrdachd - airson a' mhòr-chuid, bidh dà fhacal anns gach loidhne a' tòiseachadh leis an aon litir. Tha seo a' toirt tlachd dhan chluais nuair a bhios a' bhàrdachd ga h-aithris.

ga stampadh fo chasan aig tòrr dhaoine

Tha am facal sgìreachdail a' cur sìos air rudan a bhios a' buntainn ri aon sgìre fa leth. Tha faireachdainn aig daoine a bhios a' meas rudan 'sgìreachdail' nach eil na rudan sin a' toirt buaidh air an t-saoghal gu lèir, no gum bi glè bheag ùidh aig muinntir eile air an leithid.

Thòisicheadh Cumdeitha yr Iaith Gymraeg (Comann a' Chànain Chuimrich) anns na 1960an. Rinn iad iomairt mhòr gus am biodh e do-dhèanta do Chomhairlean agus don Riaghaltas a bhith a' cumail gnìomhan oifigeil gun a bhith a' cleachdadh na Cuimris. Bha e gu math soirbheachail agus bha e na dheagh eisimpleir do mhòran a tha an sàs ann an strì airson còraichean do mhion-chànain.

International Year of the Indigenous Language

Earrann D - Ceistean

Leugh na notaichean air duilleag 21 mus freagair thu na ceistean a leanas.

1. Ciamar a tha am bàrd a' glacadh aire an luchd-leughaidh sa chiad rann?
Thoir **dà** eisimpleir. 2
2. Ciamar a tha am bàrd a' sealltainn gum bi Gàidhlig marbh sa chiad rann? 2
3. Minich an loidhne "saltaraidh gnàthan eile sinn" nad fhaclan fhèin. 2
4. Carson a tha an taghadh-facail 'fasanta' agus 'cathach' inntinneach? 2
5. Carson a tha am bàrd a' bruidhinn air "faingean, caoraich 's crodh" am measg rudan eile san treas rann? 2
6. Lorg eisimpleir de enjambment san treas rann. 1
7. Ciamar a tha am bàrd a' tarraing aire an luchd-leughaidh chun an diofar eadar Gàidhlig agus Cuimris? 1
8. Leugh a' bhàrdachd air fad.
Dè an teachdaireachd a tha aig a' bhàrd dhan luchd-leughaidh?
Thoir fianais airson do bheachdan às a' bhàrdachd. 3

15

International Year of the Indigenous Language

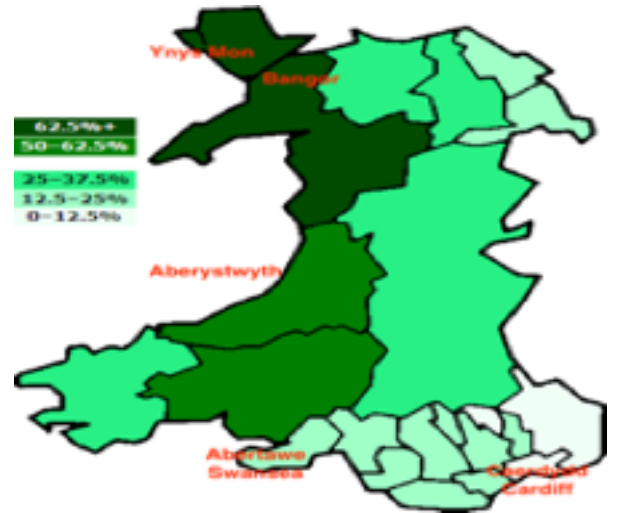
Obair a bharrachd

Leughadh

Leugh an duilleag fiosrachaidh seo mun Chuimris.

Far a bheil Cuimris ga bruidhinn a rèir àireamh an t-sluaigh:

Cuimris	Cymraeg
Far a bheil i air a bruidhinn	· A' Chuimrigh, Sasainn, An Argantain, Canada, Na Stàitean Aonaichte, Sealan Nuadh
Luchd-labhairt iomlan	791,000: – A' Chuimrigh: 611,000 – Sasainn: 150,000 – Chubut, An Argantain: 25,000 – Canada: 3,160 – Na Stàitean Aonaichte: 2,655 – Sealan Nuadh: 1,155 – Astràilia: 1,060
Inbhe Oifigeil	Anns a' Chuimrigh

'S e Cuimris cànan nan Cuimreach - Cymraeg sa chànan fhèin. Bruidhinnear i anns a' Chuimrigh agus ann an Chubut anns An Argantain. 'S e cànan Breatannach, Ceilteach a th' innte, agus gu h-eachdraidheil, bha i air a bruidhinn air feadh eileanan Bhreatainn, chan ann a-mhàin sa Chuimrigh. Tha mu 500,000 neach a bhruidhneas an cànan air fhàgail - timcheall air 20% den t-sluagh Cuimreach gu lèir.

Canar gur e Llyfr Du Caerfyrddin (Leabhar Dubh Charmarthen) an làmh-sgrìobhainn as sine a chaidh a sgrìobhadh gu tur ann an Cuimris. Tha an leabhar seo, agus cuid de na seann stòran Cuimreach eile rim faicinn ann an Leabharlann Nàiseanta na Chuimrigh an-diugh.

International Year of the Indigenous Language

Earrann E - Obair a bharrachd

Sgrìobhadh

Dèan rannsachadh air iomairt a tha *Cymdeithas Yr Iaith* a' dèanamh an-dràsta sa Chuimrigh agus sgrìobh artaigil airson pàipear-naidheachd mu dheidhinn.

no

Sgrìobh sgeulachd ghoirid mu neach a tha a' dèanamh strì airson cànan a shàbhaladh agus mar a tha a' dol dhaibh.

- Dè na rudan dona a bhios a' tachairt dhaibh?
- Ciamar a tha iad a' faighinn thairis air na duilgheadasan seo?
- A bheil iad soirbheachail air a' cheann thall?

Mus dèan thu sgrìobhadh, dèan beagan rannsachaidh air mìon-chànain air feadh an t-saoghail airson beachdan-smuain a thogail.

Còmhradh

Cor na Gàidhlig

- Obraichibh ann am buidhnean.
- Thoiribh còig mionaidean do gach ball den sgioba airson smaoineachadh air na a dhìth airson Gàidhlig a thoirt air adhart anns an sgoil agus anns an sgìre agaibh.
- Tha **dà** mhionaid aig gach neach sa bhuidheann na beachdan aca fhèin a thaisbeanadh a thaobh mar a tha iadsan a' faicinn a thèid Gàidhlig san sgìre agus san sgoil agad a neartachadh. Bidh rùnaire air a' bhuidhean airson beachdan gach neach a sgrìobhadh.
- Dèanaibh aonta air **co-dhiù aon ghniomh** a bheir sibh air adhart airson piseach a thoirt air cor na Gàidhlig san sgoil agus san sgìre agaibh.
- Cuiribh ur n-ainmean ris an aonta agus coimheadaibh air ais air ann an sia mìosan.
- An do rinn sibh an gnothach air leasachadh a dhèanamh?

International Year of the Indigenous Language

ÌRE: FILEANTAICH Àrd-Ìre

Freagairtean

International Year of the Indigenous Language

Earrann A

Dà-chànanas – Saoghal a Bharrachd

1	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh stoidhle a tha pearsanta/dìreach: <i>'Leis gu bheil thu...'</i> Tha an stoidhle seo ag adhbharachadh gu bheil ceangal eadar an sgrìobhadair agus an leughadair bhon toiseach. • 'S e stoidhle an sgrìobhadair a bhith a' cleachdadh fianais/àireamhan airson puing chudromach a dhèanamh mu dhà-chànanas: <i>'mar phàirt den bheag-chuid ann am Breatainn (còig sa cheud)'</i>. • Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh seantans goirid airson cuideam a chur air mar an leughadair cudromach dha: <i>'Inntinneach dhòmhsa.'</i> • Tha an sgrìobhadair a' cur ceist air an leughadair aig deireadh a' pharagraf (<i>an do smaoinich thu a-riamh ...?</i>) airson an leughadair a thàladh a-steach dhan artaigil / gus an ceasnaich an leughadair na beachdan a th' aige.
2	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • B' e beachd an ama nach robh an eanchainn comasach dà chànan a chleachdadh gu ceart. • Bhiodh tidsearan ag innse do chlann gun dèanadh mion-chànan milleadh air an fhoghlam aca agus air cothroman cosnaidh. • B' e beachd an ama gun robh daoine a bhruidhneadh cànan sam bith ach a' Bheurla gu poblach deireannach agus mì-mhodhail. • Bhathar ag innse gun robh dà chànan buailteach sgoltadh-inntinn adhbhrachadh.
3	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bha iad airson dearbhadh fhaighinn / a bhith cinnteach gun robh dà-chànanas a' cur bacadh air daoine. • <i>'Thàinig toradh nan deuchainnean (gur iad na sgoilearan dà-chànanach a b' adhartach) mar chlach às an adhar'</i> – tha an samhla seo a' nochdadh dhuinn gun do chuir na toraidhean iongnadh mòr air na h-eòlaichean.

<p>4</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh liosta (structar-seantans) airson sealltainn cho farsaing 's a tha buaidh dà-chànanais - <i>'aire, smaoineachadh, cuimhne agus comas barrachd air aon rud a dhèanamh aig an aon àm'</i>. · Tha an sgrìobhadair a' dèanamh ath-aithris air an fhacal 'dà' anns an dàrna seantans airson cuideam a chur air mar a tha sgil no sealladh a bharrachd aig daoine a tha dà-chànanach ann an iomadh suidheachadh. · Tha an sgrìobhadair a' taghadh fhaclan a tha a' cur an cèill na buannachd a tha aig daoine a tha dà-chànanach - <i>'nas comasaiche' / 'leasachadh' / 'dèanamh nas fheàrr' / 'bàrr' / 'soirbheachadh'</i>. · Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh pearsanachadh - <i>'dearbhadh gur e deagh charaidean a th' ann an dà-chànanas agus soirbheachadh'</i>. Tha seo a' neartachadh a' cheangail a tha eadar an dà rud a tha seo ann an inntinn an leughadair.
<p>5</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Airson a' chiad turais, 's i sgoil stàite (seach sgoil neo-eisimeileach) a bh' aig a' bhàrr. · Bha a' Bheurla mar dhàrna cànan do 96% de sgoilearan na sgoile.
<p>6</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha an sgrìobhadair air beachdachadh air iomadh buannachd a tha dà-chànanas a' toirt dha daoine / dhan leughadair ach tha e ag aithneachadh nach bi ùidh aig cuid anns <i>'an fhìrinn'</i> (am fiosrachadh a tha e a' toirt seachad). · Tha e den bheachd ge-tà gum bi an argamaid seo nas làidire buileach a thaobh a bhith a' toirt air daoine gabhail ri teachdaireachd na h-artaigil oir, do mhòran, chan eil càil nas cudromaiche na airgead (<i>'ar sporan'</i>).
<p>7</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha an sgrìobhadair a' cleachdadh samhla ('Tha an eanchainn ... mar fhèith') a dh'fhàsas làidir a rèir mar a bhios i air a cleachdadh. · Tha dà-chànanas mar eacarsaich dhi agus tha seo a' toirt oirre a bhith nas fhallaine - Tha bacadh air a chur air seargadh-inntinn agus tha e nas fhasa faighinn seachad air stròc.
<p>8 (a)</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha e a' sealltainn gu bheil mòran chànan (agus chultaran) ann am fìor dhroch shuidheachadh - <i>'Tha an saoghal a' call cànan (agus an cultar a tha na chois) gach cola-deug'</i>. · Tha e a' moladh gun dèan sinn an aon rud le cànan 's a nì sinn le beathaichean a tha faisg air a dhol à bith - <i>'nì sinn ar dìcheall beathaichean a tha ann an èiginn a ghleidheadh ... feumar taic a thoirt do chànan a tha fo chunnart.'</i>

8 (b)	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'Oir aon uair 's gun tig am bàs, ...' 'S e taghadh-facail gu math làidir a tha seo a tha a' sealltainn gu bheil cànan na rud beò. Mar rud sam bith a tha beò, tha cunnart ann gum bàsaich e. · 'chan eil tilleadh ann.' Tha an taghadh-facail seo a' cur cuideam air cho eagalach 's a tha bàs-cànain - cha ghabh cànan marbh ath-bheothachadh.
9	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha an sgrìobhadair air ceistean feadhainn nach aontaicheadh ris a thogail aig deireadh paragraf 9. Tha e an uair sin ag aontachadh ris an fheadhainn seo aig toiseach paragraf 10 ('Tha agus 's i') mus seall e nach eil 'a' chùis idir cho simplidh'. 'S e an trì-phuing (... ach') a tha mar dhrochaid eadar seo.
10	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'S e an argamaid a th' aige nach bi an dùthaich againn soirbheachail a thaobh malairt mura bi ach a' Bheurla againn. · Tha e a' cleachdadh fianais gus seo a dhearbhadh (mar eisimpleir, 'chan eil a' Bheurla mar chànan màthaireil ach do shia sa cheud de mhuinntir an t-saoghail!')
11	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha an sgrìobhadair airson 'an dealbh mòr' a thoirt dhuinn mus tig e gu 'suidheachadh beag' na Gàidhlig. · Tha an sgrìobhadair ag aithneachadh nach eil a h-uile argamaid a th' aige a' bualadh air a' Ghàidhlig (mar eisimpleir, gu bheil cànan cudromach airson malairt). Feumaidh e argamaidean eile a dhèanamh (mar eisimpleir, cho cudromach is a tha e iomadach cànan a ghleidheadh) mus tig e gu suidheachadh na Gàidhlig.
12	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'S ann mu na diofar bhuanachdan a tha dà-chananas a' toirt do dhaoine a tha an artaigil seo. Tha an sgrìobhadair a' togail air sreath de ghnothaichean (comas inntinn, slàinte, ionmhas, ...) agus leis gach suidheachadh, chì an leughadair gu bheil buannachd ('saoghal a bharrachd') an cois dà-chànanas.

13	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tha structar glan anns an artaigil a thaobh mar a tha an sgrìobhadair a' gluasad bho eachdraidh ('Bhathas a' creidsinn'), gu suidheachadh an latha an-diugh ('Anns an Eilbheis, tha ...') gu mar bu chòir tachairt san àm ri teachd ('Tha Breatainn a' cur feum air sluagh ioma-cànanach ma tha i gu bhith soirbheachail'). • Tha an sgrìobhadair sgileil ann a bhith a' dèanamh cheanglaichean eadar paragrafan, mar eisimpleir, 'Uaireannan, 's e ar sporan as motha a bheir oirnn gabhail ris an fhìrinn. / Tha dà-chànanas a' toirt rud eile dhuinn ge-tà nach gabh ceannach le airgead'. • Tha cearcall anns an artaigil eadar an toiseach agus an deireadh. Thòisich an sgrìobhadair le bhith a' faighneachd dhan leughadair 'an do smaoinich thu a-riamh air a' bhuaidh a th' aig an t-suidheachadh seo air do bheatha?' Às dèidh dha na h-argamaidean aige a thoirt gu crìch, tha e a' toirt òrdugh dha: 'Cuimhnich cho fortanach is a tha thu dà chànan a bhith agad.'
14 (a)	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tha an sgrìobhadair airson gun tuig an fheadhainn a tha dà-chànanach is nach eil a' cur luach air ('an do smaoinich thu a-riamh air a' bhuaidh a th' aig an t-suidheachadh seo air do bheatha?') gu bheil dà-chànanas air cur ri am beatha gu h-iongantach ('Saoil cò ris a bhiodh tu fhèin coltach mura biodh tu ach aona-chànanach?').
14 (b)	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chan eil an sgrìobhadair cothromach - chan eil e a' coimhead air a' chuspair ach bho aon taobh a-mhàin. Chan eil e a' togail air fianais no fiosrachadh sam bith a thaobh dà-chànanas a lagaicheadh gin de na h-argamaidean aige. <p>NO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tha an sgrìobhadair cothromach. Tha e a' togail air argamaidean a th' aig feadhainn an aghaidh dà-chànanas agus gam freagairt (mar eisimpleir, 'a bheil an uiread feum air dà-chànanas ann am Breatainn 's a tha ann an dùthchannan eile?' / 'Nach eil a' Bheurla aig cha mhòr a h-uile duine ann am Breatainn co-dhiù?' / 'Nach i a' Bheurla prìomh chànan malairt an t-saoghail?')

Earrann B

<p>1</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'Tha Ìomhar a' bruidhinn os ìosal riutha (ri craobh no preas no lus) mar a bhruidhneadh feadhainn ri peata coin no ri leanabh' - 's e cleachdadh annasach a tha seo a tha, 's dòcha, a' nochdadh dhuinn nach robh inntinn Ìomhair cho fallain. · 'Bha a' chuairt mhaidneil seo a' socrachadh inntinn' - bha e feumach air a' chuairt airson rian às ùr a thoirt dha inntinn. · 'breisleach oidhche dhomhainn' - tha e soilleir gu bheil iomagain/uallach a' cur dragh air Ìomhar - fiù 's na chadal. · 'Dhùisgeadh iad gu socair gach latha is iad cho brèagha is a bha iad an latha roimhe. Chan ionann sin is mac-an-duine, thuirt Ìomhar ris fhèin' - tha seo a' nochdadh dhuinn gu bheil farmad aig Ìomhar a thaobh mar a tha lusan is craobhan a' tighinn beò gun uallach.
<p>2</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha 'amar-snàmh' aige a-muigh sa ghàrradh - tha seo na chomharra air beairteas. · Tha 'seòmar-eacarsaich aige' - comharra eile gu bheil airgead ann am pailteas aige. · 'an eanchainn làn chomasach ann an saoghal gnìomhachais' - tha e aig ìre àrd na obair, obair a bhios dùbhlanaich. · 'gun a bhith a' cur uimhir air a thruinnsear' - chan eil aige ri bhith faiceallach a thaobh na th' aige.
<p>3</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'Greta ... an rud a b' fheàrr a thachair dha na bheatha / Thug i iompachadh air, ùrachadh.' - Tha Greta air saoghal Ìomhair atharrachadh gu tur. · "S e bliadhnanach dorch, aonaranach a bh' air a bhith aige ron a sin, bhon latha a thrèig a' chiad bhean e.' - Bha Ìomhar air a bhith a' fulang le trom-inntinn/aonaranas às dèidh dhan chiad phòsadh aige briseadh.
<p>4</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'Bha diog na dhà mus tug e an aire gum b' ann sa Ghàidhlig a thuirt an duine eile ainm.' / 'B' fheudar dha Ìomhar smaoineachadh tiotan mus tàinig na faclan gu theanga.' - Tha an taghadh-facail seo a' nochdadh dhuinn gu bheil Ìomhar air smachd a chall air a' chànan / e a' toirt beagan ùine do dh'Ìomhar a' Ghàidhlig aithneachadh. · 'Chriothnaich cladach eanchainn agus shleamhnaich corra chreag sgàinte sìos dhan mhuir.' - Tha an Ìomhaigheachd seo a' nochdadh dhuinn gu bheil e mar chrith-thalmhainn do dh'inntinn Ìomhair a' Ghàidhlig a bhith fa-near dha a-rithist. · "Is mi," thuirt e. "S mi. Ach ...?" - Tha an structar-seantans briste seo (trì seantansan beaga / trì puingeann às dèidh 'Ach') a' leigeil fhaicinn cho doirbh 's a tha e do dh'Ìomhar seantansan Gàidhlig a chur ri chèile.

5	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> · <i>'Ann an cuimhne Ìomhair, dh'èirich Ruairidh Alasdair còir gu chasan ...'</i> - Tha cuimhne Ìomhair air bodach nach fhaca e airson còrr is 'dà fhichead bliadhna' cho beothail 's gu bheil an dealbh na inntinn mar rud a tha e a' faicinn aig an àm sin fhèin. · <i>'Nuair a sheall Ìomhar ri Greta, 's e aodann Chatriona a chunnaic e'</i> - Tha coltas Catriona sgrìobhte na inntinn, chun na h-ìre 's gu bheil e nas fhasa dha aig an àm seo a faicinn na a bhean a tha ri a thaobh. · <i>'cho domhainn ris a' Chuan Shiar'</i> - 'S e sealladh a bha timcheall air na òige a tha a' tighinn thuige mar shamhla. · <i>'Catriona, a thuir ris an turas mu dheireadh a dh'fhàg e an t-eilean gum biodh fadachd oirre gus an tilleadh e as t-fhoghar.'</i> - tha ciont air fhathast airson mar a ghabh e brath air Catriona 'bho chionn dà fhichead bliadhna.'
6	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> · <i>'Cha b' e siud a' chiad ghealladh a thug e agus nach do choilean e na bheatha, no am fear mu dheireadh.'</i> - 'S e caractar neo-earbsach a th' ann an Ìomhar a tha air mòran dhaoine a leigeil sìos. · <i>'cha robh gin aca sin air a thighinn air ais air mu chùl a chinn gu seo'</i> - Chun a seo, chan eil Ìomhar fhèin air fulang mar thoradh air cho neo-earbsach 's a tha e.
7	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> · Bha Ìomhar air e fhèin a nàrachadh le mar a bhris e a ghealladh do Chatriona. Bhiodh e gu math doirbh dha a dhol air ais dhan eilean (<i>'Cha robh esan air a bhith air ais air an eilean'</i>) agus bhiodh e a' fàs na bu dorra le gach bliadhna a dheigheadh seachad. · Dh'fhaodadh gun robh fios aige gum biodh fiù 's a theaghlach fhèin air a thrèigsinn às dèidh na rinn e air Catriona - <i>'cha robh e a' sgrìobhadh gu duine a bhuineadh dha'</i>. · Bha Ìomhar air beatha ùr, shoirbheachail a dhèanamh dha fhèin sna Stàitean agus bha e na b' fhasa a sheann bheatha agus a bheatha ùr a sgaradh bho chèile.
8	<p>Eisimpleirean de fhreagairtean</p> <ul style="list-style-type: none"> · <i>'Suailichean de naidheachdan às an eilean'</i> - tha Aonghas ag innse dha mu na tha air tachairt san eilean is tha na naidheachdan a' bualadh air Ìomhar mar shuailichean - a' briseadh air 's an uair sin a' falbh. · <i>'eilean a bh' air fàs cho beag ri sùil luchraig na inntinn-sa'</i> - fiù 's ma chì thu luchraig, 's gann gum faic thu a sùil. Sin cho beag 's a bha an t-eilean na inntinn is a bheatha ùr air gabhail thairis air a h-uile càil a bh' ann uaireigin.

<p>9</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Bha e a' lorg àireamh cuideigin eile a tha a' fuireach san aon àite agus chunnaic e ainm Ìomhair. · Tha Catriona (a leannan na òige) air bàsachadh. · Tha Aonghas den bheachd gum bu chòir do dh'Ìomhar cairt a chur chun an duine aig an robh i pòsta.
<p>10</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · Tha Greta ri fealla-dhà nuair a tha i a' faighneachd mun chànan a chleachd Ìomhar "An ann nuair a bhios sibh a-mach air na boireannaich?" · 'S e an t-ìoranas gur ann dìreach mu bhoireannach a bha gu math cudromach do dh'Ìomhar a bha e a' bruidhinn. Cha robh càil a dh'fhios aig Greta gur e an fhìrinn a bh' aice.
<p>11</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'Bha Greta fhathast na seasamh an siud, ga choimhead.' - Tha an còmhradh seo air dragh a chur air Greta ach b' fheàrr leatha an dragh a sheachnadh seach a bhith a' faighneachd cheistean domhainn do dh'Ìomhar: "Tro bhad a-nis is gabh do bhracaist," thuirt i. · Cha robh an càirdeas eatarra ro dhomhainn. Chan eil Greta eòlach air Ìomhar - cò às a tha e, dè an cànan a bha e a' bruidhinn no dad eile de eachdraidh.
<p>12 (a)</p>	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <ul style="list-style-type: none"> · 'bha coltas gun robh an latha gu bhith mar a bha a h-uile latha eile mun àm ud, teth agus tais.' / 'Tràth sa mhadainn mar seo, a dh'aindeoin blàths na grèine' - tha e soilleir bhon t-sìde nach ann an Alba a tha an sgeulachd suidhichte. · "S ann a-muigh anns a' ghàrradh a bha Ìomhar, a' gabhail cuairt na maidne, is an-dràsta 's a-rithist a' stad aig craobh no preas no lus a ghlacadh aire.' Tha e soilleir gur e cleachdadh a tha seo aig Ìomhar, cleachdadh nach eil cumanta ann an Alba ri linn na sìde. · 'Dùthaich ìosal, rèidh, le cnuic bheaga an siud's an seo.' - chan eil seo a' tighinn a rèir cruinn-eòlas na h-Alba · 'Fearann torach, far am fàsadh rud sam bith.' - chan eil seo a' tighinn a rèir mar a tha an talamh ann an Alba · 'Chuir Ìomhar car mun amar-snàmh' - 's e glè bheag a ghàrraidhean ann an Alba anns a bheil amar-snàmh

12 (b)	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <p>· 'Cha robh an talamh air plaide ceò na h-oidhche a thilgeil dheth gu tur, agus shaoileadh duine gur e eileanan beaga ann an uisge glas a bha sgaoilte roimhe.' / 'Chriothnaich cladaich eanchainn agus shleamhnaich corra chreag sgàinte sìos dhan mhuir.' - 's e ìomhaigheachd nan eilean, na mara agus a' chladaich a tha a' tighinn a-steach air Ìomhar na smaoineachadh.</p>
13	<p><i>Eisimpleirean de fhreagairtean</i></p> <p>· Nach eil e comasach dhuinn cultar/cànan a thrèigsinn gu tur - bidh e a-chaidh mar phàirt dhìot.</p> <p>· Chì sinn seo anns an dòigh anns am biodh seallaidhean òige Ìomhair a' toirt buaidh air a smuaintean / nach b' urrainn dha briseadh gu tur bho eachdraidh.</p>

Earrann C

1.	Tha laigsean mòra ann agus dùbhlain mhòra ann cuideachd, gu h-àraidh anns na sgìrean far am b' àbhaist dhi a bhith làidir.
2.	Tha e nas làidire gu follaiseach. Tha barrachd den t-sluagh a' bruidhinn Cuimris.
3.	Bha e air am BBC a chàineadh airson Beurla a sgaoileadh anns a' Chuimrigh.
4.	Chaidh an dèanamh le triùir Shasannach; cha robh facal Cuimris aca; bha iad a' sgrùdadh foghlam sa Chuimrigh; cha robh Beurla ga teagasg gu ceart sa Chuimrigh; thuirt iad gun robh na Cuimrich leisg, aineolach agus mì-bheusach.
5.	Daoine anns a' Chuimrigh fhèin. Freagairt sam bith a tha iomchaidh leithid: Bhiodh iad a' faireachdainn nach robh luach sa chànan aca fhèin, bha iad a' creidsinn na bha sgrìobhte sna Leabhraichean Gorma, bha iad a' creidsinn gun robh iad feumach air Beurla airson adhartas a dhèanamh.
6.	Dhiùlt iad na cìsean aca a phàigheadh airson ochd bliadhna mus d' fhuair iad na foirmichean anns a' Chuimris.
7.	Seirbheisean an riaghaltais rim faotainn sa Chuimris agus strì mura robh iad rim faotainn ann.
8.	B' iad am buidheann-iomairt a bu mhotha on a bha na Suffragettes ann.
9.	Cha robh ach trì sianailean eile ann aig an àm.
10.	Trì amach-à: dhiùlt iad cìs cead an telebhisein a phàigheadh; ghabh iad os làimh stiùidiothan telebhisein; chaidh croinn-sgaoilidh a mhilleadh; bha daoine a' maoidheadh a dhol air stailc-acrais.
11.	Freagairt sam bith a tha iomchaidh leithid: Tha iad a' toirt dùbhlain dhan luchd-leughaidh smaoinichadh air na iad a' dèanamh airson Gàidhlig a shàbhaladh.
12.	Freagairt sam bith a tha iomchaidh leithid: Tha e/i a' cur taic ris na h-iomairtean, chan eil beachdan sam bith ann an aghaidh càil; tha e/i an ire mhath taiceil agus a' toirt iomradh air cho èifeachdach 's a tha iad ach tha iad a' bruidhinn air "cron" is eile; tha iad a' smaoinichadh gu bheil Alba feumach air a leithid de dh'iomairt ma tha Gàidhlig gu bhith beò.

International Year of the Indigenous Language

Earrann D

1.	Bidh e a' cleachdadh abairtean cumanta ach a' cur car orra. Tha sinn ro mhodhail mar eisimpleir. Tha e a' cleachdadh cainnt làidir "marbhaidh ar modhalachd sinn."
2.	Tha e a' cleachdadh shamhlaidhean "san uaigh, fuar, fon fhòd." seach a bhith ag ràdh gum bi Gàidhlig marbh.
3.	Tha e a' ciallachadh gum bi Gàidhlig air a pronnadh mar gun robh daoine a' coiseachd oirre.
4.	Cha bhiodh iad gan cleachdadh còmhla ro thrì - mar as trice tha fasanta co-cheangailte ri aodach is stoidhle agus cathach co-cheangailte ri blàran.
5.	Tha e a' magadh air na seann ìomhaighean a bhios a' nochdadh ann an seann bhàrdachd a chionn 's gu bheil e airson gum bi daoine a' sgar a bhruidhinn air a leithid an-còmhnaidh ann an òrain is bàrdachd.
6.	Air an eilean bhòidheach far an d' fhuair/sinn ar n-àrach òg NO Marbhaidh rudan sgìreachdail an t-àm / ri teachd 's ar spionnadh.
7.	Tha e a' gluasad 'agus sinn a' suidhe' air falbh o na loidhnichean eile sa pharagraf gus an toir sinn an aire dha - na bheachd-san, tha na Cuimrich a' sabaid agus chan eil na h-Albannaich a' dèanamh dad.
8.	Tha am bàrd airson gum bi luchd na Gàidhlig a' dùsgadh agus a' strì airson chòraichean dhan Ghàidhlig. Tha e a' cleachdadh cainnt làidir "Marbhaidh" Tha a' chainnt aige gu math dìreach "fuar, fon fhòd". Tha e ag iarraidh gum bi daoine a' coimhead air adhart. "Na bi a' bruidhinn an-còmhnaidh {air seann rudan}" no freagairt sam bith eile a tha iomchaidh